

Nr 187

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för städer och stadsliknande samhällen, där kronan är väghållare, att inbetala vissa ersättningar för gatumark; given Stockholms slott den 13 oktober 1961.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

Gösta Skoglund

Propositionens huvudsakliga innehåll

Enligt 1943 års förordning om statsbidrag till städer och stadsliknande samhällen, där kronan är väghållare, för tillhandahållande av mark för allmän väg m. m. åligger det stad eller samhälle, som erhållit statsbidrag för tillhandahållande av sådan mark och som jämväl har rätt att av tomtägare uppbära ersättning för samma mark, att till statsverket inbetala viss del av ersättningen. 1943 års förordning upphörde att gälla den 1 januari 1961 utom i fråga om företag, som påbörjats dessförinnan. I praktiken har det visat sig ytterst svårt att exakt fastställa ifrågavarande ersättning. Med hänsyn härtill och då statens fordringar enligt nämnda bestämmelse uppskattats totalt icke överstiga 20 000 kr. föreslås i propositionen att staten avstår från sina här avsedda fordringar.

Utdrag av protokoll över kommunikationsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet å Stockholms slott den 13 oktober 1961.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden NILSSON, STRÄNG, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, JOHANSSON, AF GEIJERSTAM, HERMANSSON.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Skoglund, anmäler — efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet — fråga om *befrielse för städer och stadsliknande samhällen, där kronan är väghållare, att inbetala vissa ersättningar för gatumark* samt anför därvid följande.

Skyldigheten att inbetala ersättning för gatumark, m. m. I samband med beslut om vägväsendets förstatligande fr. o. m. ingången av år 1944 (prop. 1943: 223; Sä²U 2; Rskr. 349) utfärdades bl. a. förordningen den 30 juni 1943 (nr 439) om statsbidrag till städer och stadsliknande samhällen, där kronan är väghållare, för tillhandahållande av mark för allmän väg m. m. Enligt förordningen skulle, efter särskild prövning av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, till stad eller samhälle, där kronan var väghållare, utgå statsbidrag för värdet av mark, som staden eller samhället tillhandahållit för byggande av allmän väg inom stadsplanlagt område, för på marken belägen byggnad, för vad staden eller samhället visat sig ha utgivit i ersättning för intrång, som orsakats av vägens byggande eller begagnande, samt för domstols- och expropriationshandläggning. Bidrag skulle i regel utgå med 80 % av vad staden eller samhället visat sig ha utgivit i ersättning för ifrågavarande mark m. m. Beträffande mark, som staden eller samhället icke särskilt förvärvat för ändamålet, skulle statsbidrag utgå efter Kungl. Maj:ts prövning. Vidare föreskrevs i förordningen, att det skulle åligga stad eller samhälle, som erhållit statsbidrag för tillhandahållande av mark för allmän väg och som tillika av tomtägare uppburit ersättning för samma mark, att utan dröjsmål till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inbetala så stor del av ersättningen som statsbidraget utgjort av stadens eller samhällets kostnader för markens tillhandahållande. Om stad eller samhälle, som erhållit statsbidrag, eftergivit sin rätt till ersättning av tomtägare, ålåg det staden eller samhället att gottgöra statsverket härigenom tillskyndad skada. — Statsbidraget har senast utgått från de under sjätte huvudtiteln uppförda allmänna vägbyggnadsanslagen. Bestämmelser rörande tomtägars skyldighet att utgiva ersättning för gatumark fanns vid

tiden för förordningens tillkomst meddelade i stadsplanlagen den 29 maj 1931 (nr 142) men har sedermera överförts till byggnadslagen den 30 juni 1947 (nr 385) och återfinnes i 56—66, 88—90, 106 samt 163 och 164 §§ sistnämnda lag.

1943 års förordning upphävdes genom förordningen den 27 maj 1960 (nr 374) om statsbidrag till väg- och gatuhållning i vissa städer och stadsliknande samhällen (prop. 1960: 81; SL³U 1; Rskr. 309), vilken trädde i kraft den 1 januari 1961. Bestämmelserna i 1943 års förordning skall dock fortfarande äga tillämpning med avseende å sådana vägbyggnadsföretag, som påbörjats före ingången av år 1961. — I fråga om vägbyggnadsföretag som efter nämnda tidpunkt påbörjas inom stadsplanlagt område i stad eller stadsliknande samhälle, där kronan är väghållare, intogs samtidigt med tillkomsten av 1960 års förordning i 50 § lagen den 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar en bestämmelse av innebörd att markkostnaderna för företaget skall bestridas helt av kronan. Vederbörande stad eller samhälle är icke skyldigt att till statsverket inbetala i samband med dylika företag eventuellt utgående ersättningar för gatumark.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i skrivelse den 14 februari 1961 hemställt om Kungl. Maj:ts medverkan till att städer eller stadsliknande samhällen, vilka erhållit eller kan komma att erhålla statsbidrag i anledning av bestämmelserna i 1943 års förordning, befrias från skyldigheten att till statsverket redovisa ersättningar för gatumark. Styrelsen har i skrivelsen anfört i huvudsak följande.

Enligt en av styrelsen för åren 1944—1960 gjord sammanställning har statsbidrag enligt förordningen utbetalats i 201 fall till ett sammanlagt belopp av 8 055 360 kronor 60 öre. Vissa bidragsärenden avseende anskaffande av mark för vägföretag, som påbörjats före den 1 januari 1961, återstår ännu att avgöra. De utbetalade bidragen avser huvudsakligen kostnader för inlösen eller flyttning av byggnader, ersättning för frukt- och prydnadsträd, prydnadsväxter, staket och häckar samt ersättning för skador och intrång. Endast en ringa del av beloppet utgör ersättning för mark.

Styrelsen har framhållit, att stad eller samhälle, som erhållit statsbidrag, enligt förordningen har skyldighet att till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utan dröjsmål inbetala så stor del av från tomtägare uppburen gatumarkersättning, som belöper på statsbidragets andel i kostnaderna för anskaffande av marken, d. v. s. i regel 80 % därav. Vid beviljande av statsbidrag har styrelsen brukat erinra staden eller samhället om skyldigheten att årligen, intill dess gatumarkersättningar och övriga inkomster avseende samtliga berörda tomter influtit, avgiva redogörelse och redovisning för de ersättningar, som influtit under det föregående året och, därest ersättning under redovisningsåret helt eller delvis icke uppburits, redogörelse för anledningen till att så icke skett.

Enligt styrelsen har — bortsett från ett fåtal undantagsfall — de städer och andra samhällen, som erhållit statsbidrag, icke avgivit vare sig föreskriven redogörelse eller redovisning. Styrelsen har vid upprepade tillfällen framfört påminnelser utan nämnvärda praktiska resultat. Orsaken till att samhällena med några få undantag icke inlevererat några gatumarkersättningar synes delvis vara de invecklade regler, vilka enligt byggnadslagen gäller för uttagande av dylika ersättningar från tomtägarna, och delvis bero på den omständigheten att samhällena icke haft tillgång till erforderlig expertis för att praktiskt tillämpa lagbestämmelserna. Kostnaderna för nödvändiga utredningar har därför bedömts icke stå i rimlig proportion till de ersättningar, som möjligen kunde uttagas av tomtägarna. Vidare har många samhällen hittills underlåtit att ta ut ersättningar från tomtägarna och de torde ej heller ha för avsikt att göra detta i fortsättningen. Då här avsedda samhällen uppenbarligen eftergivit sin rätt att ta ut gatumarkersättning, skulle de enligt 1943 års förordning själva vara skyldiga att till kronan inleverera på statsbidraget belöpande gatumarkersättning. I så fall fordras en beräkning av den gatumarkersättning, som teoretiskt kunde ha utgått.

Styrelsen har ansett att den del av statsbidragen, som belöper på själva vägmarken, i många fall icke kan beräknas uppgå till annat än ringa belopp men att det icke är möjligt att utan ingående och komplicerad utredning mera exakt angiva storleken därav i förhållande till det totala statsbidragsbeloppet. En dylik undersökning skulle kräva direkta kontakter med bidragstagarna för att åstadkomma en uppdelning i efterhand av de kostnader, som legat till grund för statsbidraget i dess helhet beträffande varje enskilt företag. Då varken samhällenas eller vägförvaltningarnas personal i regel besitter det kunnande som erfordras för beräklandet av gatumarkersättning, skulle det för att indriva kronans andel i uttagningsbara gatumarkersättningar bli nödvändigt att inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avdela särskild personal för uppgiften. Kostnaderna här för skulle säkerligen avsevärt överstiga det belopp styrelsen skulle kunna återfå i form av uppburna gatumarkersättningar. — Styrelsen har under hand uppgivit, att nämnda belopp kan beräknas icke överstiga 20 000 kr.

Över skrivelsen har *statskontoret* avgivit utlåtande. Under betraktande av bl. a. att någon skyldighet icke längre föreligger att beträffande vägföretag, som påbörjats efter den 1 januari 1961, till statsverket inbetala ersättningar av förevarande art, vill ämbetsverket ej motsätta sig ett tillmötesgående av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning.

Departementschefen

Vid vägväsendets förstatligande utfärdades bl. a. förordningen den 30 juni 1943 om statsbidrag till städer och stadslignande samhällen, där kronan är väghållare, för tillhandahållande av mark för allmän väg m. m.

Enligt denna förordning skulle stad eller samhälle, där kronan var väghållare, erhålla statsbidrag — i regel med 80 % — för värdet av mark, som staden eller samhället tillhandahållit för byggande av allmän väg inom stadsplanlagt område. Bidrag skulle också utgå för byggnader på marken, inträngsersättningar samt vissa rättegångskostnader m. m. Stad eller samhälle, som erhållit statsbidrag för tillhandahållande av mark och som enligt bestämmelserna i byggnadslagen tillika uppburit ersättning för marken av vederbörande tomtägare, hade skyldighet att till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen inbetala så stor del av ersättningen, som statsbidraget utgjort av stadens eller samhällets kostnader för markens tillhandahållande. Om staden eller samhället eftergivit rätten till ersättning av tomtägare, ålåg det staden eller samhället att gottgöra statsverket härigenom tillskyndad skada.

Nämnda förordning upphörde att gälla den 1 januari 1961. Bestämmelserna i förordningen skall dock fortfarande tillämpas å byggnadsföretag, som påbörjats före denna tidpunkt. I fråga om företag, som påbörjats efter ingången av år 1961, gäller att full ersättning i princip utgår för hela markanskaffningskostnaden. Skyldighet föreligger icke längre för stad eller samhälle att till statsverket inleverera eventuellt uppburen ersättning för gatumark.

Under åren 1944—1960 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i ca 200 fall utbetalat statsbidrag med tillhoppa drygt 8 milj. kr. Ett mindre antal bidragsärenden återstår fortfarande att avgöra. De redan utbetalade bidragen avser huvudsakligen ersättningar för inlösen och flyttningar av byggnader o. d., och endast en ringa del utgör ersättningar för mark.

I praktiken har de städer och samhällen som erhållit statsbidrag icke annat än i enstaka undantagsfall kunnat förmås att avlämna redovisning för gatumarkersättningar. Orsaken torde främst vara den att man saknat nödig expertis för att tillämpa byggnadslagens ganska invecklade ersättningsbestämmelser. Dessutom skulle utredningskostnaderna säkerligen i många fall överstiga ersättningsbeloppen.

I propositionen nr 81 till 1960 års riksdag, vilken ligger till grund för nu gällande bestämmelser om bestridandet av kostnader för vägbyggnadsföretag i stadsplanlagda områden, framhöll jag bl. a. att frågan om gatumarkersättning i samband med att kronan ersätter stad eller samhälle värdet av mark, som anskaffats för väg eller gata, icke hade någon större ekonomisk betydelse. Med hänsyn till bl. a. detta förhållande ansåg jag mig kunna tillstyrka att avdrag för gatumarkersättning i fortsättningen icke skulle ske i städer och samhällen, där kronan är väghållare. Enligt min mening talar starka praktiska skäl för att också de städer och samhällen, som på grund av 1943 års förordning erhållit eller kan komma att erhålla statsbidrag, för framtiden befrias från skyldighet att till statsverket inbetala dem tillkommande gatumarkersättningar. Under hand har jag

inhämtat att statens fordringar på grund av den äldre förordningens bestämmelser om skyldighet att inbetala ersättningar för gatumark enligt en gjord uppskattning totalt icke torde uppgå till mera än 20 000 kr. Därtill kommer, såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört, att kostnaderna för att indriva ersättningarna troligen skulle komma att överstiga de belopp, som skulle komma att inbetalas till statsverket.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att städer och stadsliknande samhällen, vilka jämlikt förordningen den 30 juni 1943 om statsbidrag till städer och stadsliknande samhällen, där kronan är väghållare, för tillhandahållande av mark för allmän väg m. m. erhållit eller kan komma att erhålla statsbidrag för tillhandahållande av mark för allmän väg, befrias från skyldighet att till statsverket inbetala ersättning för gatumark.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Bo Järmark